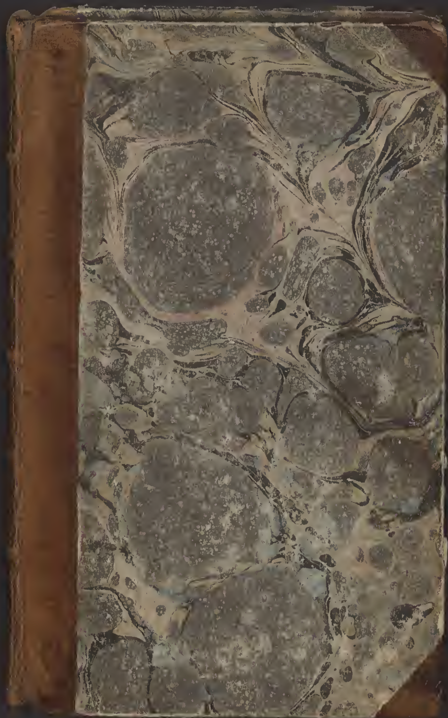

Sæmundur Magnússon Hólm

Om

Jordbranden

paa Island

i Aaret 1783.

---

ved

S. M. Holm

S. S. Theol. Cand.

Kiøbenhavn, 1784.
Trykt hos Bogtrykker Peder Horrebow.

Da jeg er barnfødt i Kirkestaden *Holmasel*, fra hvilken min Fader fløttede henimod 1750. til den Gaard *Stadarholt* kaldet, hvor han har boet siden, (efterdi Præsten Hr. *Halldor Högnason* blev der indsat i Steden for Hr. *Magnus Sveinsson*, som da fløttede til *Stórumórk* i *Dalshverfi*, og *Skardskirke* den gamle var fort derhen) og jeg har været paa dette Sted næsten bestandig til 1772. og siden imellem, da jeg blev kaldet og indsat til Diaconus paa *Kirkiubæar* Kloster, i hvilket Embede jeg tiente der til 1774. da jeg reiste til Kiøbenhavn at fortsætte videre mine Studeringer. Saa tager jeg mig den underdanigste Frihed, at giøre aabenbart for det høistærede Publico denne tilfaldte Begivenhed paa mit Fødselssted, og der omkring liggende Pladser, efter de mangfoldige Indberetninger, som jeg har faaet fra disse Herreder især, og tilligeа fra andre Sysseler og Landsbygder, og ved den samme Leilighed lader jeg medfølge de Carter, uddragne af det jeg forfærdigede paa Island, efter det nøieste Maal og Situationens rigtigste Beskaffenhed, mig var mueligt, saa man kan tydelig see og betragte dette ligesom det er skeet og indberettet. Jeg troer, at ingen kan saa fuldkommen udføre og forevise Egnens hele Beskaffenhed, som den der er født paa

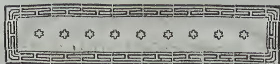
Ste-

Stedet, og har været der over nogle og tyve Aar. Jeg har altsaa fortsat dette mit Forehavende, saa hvert Ord her findes, kan allerede beviises ved sandfærdige Efterretninger og Rigtigheder, at disse Begivenheder have saaledes tildraget sig i det hele Forhold og ikke videre m. f.; men hvad siden skeer bliver og siden betragtet, saavel i disse som andre Sager. I øvrigt er jeg viis paa, at det høistærede Publicum vil finde nogen Underviisning herved, endskiønt dette ikke kunde blive i alle Maader saa fuldkommen, som det skulde og burde være. Islands gode Ven, Hr. Agent *Pontoppidan*, var og tidlig betænkt paa at indgive allerunderdanigst Ansøgning om at udsætte Collecter, dem til Hielp, som har lidt den store Skade ved den paafaldte Jordbrand, som og ved Forestillingerne fra det høilovlige Rente-Kammer er blevet allernaadigst bevilget; hvilken høist roesværdige Velgierning man ikke alleneste bør at takke dem alle for, som hertil have givet, men endog af al Flid ønske dem Overflødighed af alt det Beste og timelig og evig Lyksalighed, da dette vil redde mange af de ulykkelige Menneskers Liv, som kan leve Vinteren over, især da de Penge eeneste ere givne af Publico i denne Henseende, hvilken Handling siden finder sine Rigtigheder ved Distributionen, som tilforn da *Kötlugia* brød ud.

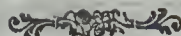
Kiøbenhavn, den 25 Febr. 1784.

S. M. Holm.

Den 1 Junii 1783 mærkede man stærke Jordstød og Jordrystelser i den vestere Deel af *Shaptafells* Syssel udi *Island*, som foregedes meer og meer, især til den 11 hujus, saa Folk maatte om Natten ligge under Telte paa aaben Mark. Denne Tid saae man bestandig at opstige i Luften store Røg- og Dampe-Støtter længst oppe i Uderkenen norden for disse Herreder: *Sídu*, *Landbrot*, *Medalland*, *Alptaver*, (i Nordvest) *N. W.* af *Flíotshverfi*, men *N. O.* fra *Skaptártúngu* Herred, som kaldtes *Sídumannaafriettur*, (om hvilken Plads siden bliver nærmere talt) Disse Ildstøtter vare 3. af hvilke den vesteste og nordeste var den

 største

største, denne udbrød først i den saa kaldte *Ulfarsdal*, kort østen for den indsluttede *Skaptár* Kanal eller *Skaptárgliúfur*, (som siden bliver nøiere deskriberet,) efter sandfærdigste Relationer; men de andre 2 nær til den saa kaldte *Hverfisfliòts* Kanal eller *Gliúfur*. Disse 3 forbenævnte Ildstøtter, efterat de vare høit opstandne i Luften, samlede de sig udi een, og gik da saa høit, at man kunde see den langt over 34 Miil, som dog blev fleste Tider skiult ved en bestandig tyk Luft og Røgens ubeskrivelige Overflødighed.

Denne anførte *Sidu Jökull* er voxen i *S. W.* udaf den saa kaldte *Klofa-Jökul*; udaf denne igien grendse alle her omtalte *Jökul-* og Iis-Fielde og dog i communication med den samme: *Skaptár-Jökull*, (*) *Súla*, *Skeidarár - Jökull*, *Skaptafells - Jökull*, *Sandfells-Jökull*, *Trölladyngia*, *Öræfa-*

(*) Saaledes kalder Høiædle Høilærde Biskop Hr. *Hannes Finnsson* dette Field.

fa-Jökull, eller *Öster-Jökull*, *Hofs-Jökull*, *Hnappafells-Jökull*, *Breidamerkur-Jökull*, *Heinabergs-Jökull*, *Hornafiardar-Jöklar*; alt vidtløftige *Jökul* og Snee-Bierge; men Hoved-*Jökulen* er den saa kaldte *Klofa-Jökull*, som strækker sig forfærdelig vidt og bredt ud i de ubeboede Fielde og øde Steder op i Landet; og endskiønt denne ikke synes at være meget høi, da er den dog uden Tvivl et af de høieste Fielde og endnu høiere end *Öræfa-* eller Øster-*Jökull*, hvilken dog bliver vist fuldkommelig saa høi, som *Snæfells-Jökull* paa vester Landet, efter de flestes Bedømmelse, der ere bekiendte paa disse Steder. Det er og at mærke, at de Fielde, der staaer nærmest Strandbreden, synes immer høiere end de, som ere længere op i Landet; *Stóri-Sandur*, (en vidtløftig Sand-Ødemark) som er i Midten af Landet og grendser til Vest fra denne Jøkul, meenes at jævnes ved de høieste Fielde og Platser; men dette Jøkul-Bierg bliver dog endnu høiere; dens

meget vidtløftige Udstrækning har ingen fastsat til noget vist Maal eller Mile; næst denne er *Kötlugiár-Jökull*, som noget ligner den i Udstrækningen, men ikke i Høiden, thi den er vist lavere, og dog høi nok; den er i *W. S. W.* fra *Klofa-Jökul* ungefær 11 Miil, fra *Medallands* Herred i *W. N. W.* at regne 7 Miil, er et heist gyseligt Ildfield; men *Klofa-Jökull* hen imod 10 Miil fra samme Herred i *N. O.*

Udaf anførte *Klofa-Jökul* løb de fornemste og bekiendte Elve: 1. *Jökulsá* i *Axarfyrdi* til *N. O.* 2. *Tuná* til *W.* 3. *Skaptá* til *S. W. S. S. W.* og *S.* op i Fieldene. 4. *Hverfisfliót*, alt store Elve, og løb ud af bemeldte *Jökul* paa et Sted til *W.* og deledes omkring en Steen, der, hvor Udspringet var, paa en Sand-Ødemark, der meest strakte sig til *N. N. O.*, som næsten blev overgydet af Vand undertiden, og kastedes da Vandet meer til den ene Flod end den anden imellem, hvilket kunde mærkes i Bygdelavet,

hvor

hvor de løb igiennem. 5. *Brúnná.* 6. *Diúpá.* 7. *Nups-vötn.* 8. *Skeidará.* 9. *Jökulsá á Breidamerkursandi.* 10. *Hornafiardarfliót.* 11. *Jökulsá í Lóni.* 12. *Jökulsá á Brú;* alt store og høist farlige Elve for reisende Folk.

Af disse før opregnede *Jökul*-Bierge ere Ildsprudende: 1. *Skaptár-Jökull,* 2. *Súla.* 3. *Trölladyngia.* 4. *Öræfa-Jökull.* Alle disse brydе førſt ud med Vand, siden Ild i høiere og mindre Grad; *Öræfa-Jökull* er det grueligste Vand og ildsprudende Field næst *Kötlugiá; Hekla* paa Vester-Landet er allene Ild-Field og kommer i ingen Ligning med disse foranførte, efterdi dets Ild-magt er mindre; alle disse Fielde ere hvide af Snee og Iis Sommer og Vinter.

Da jeg var i *Island*, mærkede man, særdeles om Vinteren, en meget stærk Svovel-lugt, naar Vinden blæste sagte af *N. N. O.*, og der var Frost og klar Luft, dog ikke alle Tider, og ikke heller lige stærk, saae man dog

ingen Røg eller Damp at opstige af Jøkulen, der giver bestandig fra sig Kulde, Sommer og Vinter.

Den 8 Junii gav sig nu tydelig tilkiende den anførte Jord-Ild, eftersom man kunde nøiere see i Bygdelavet dens blussende Flammer uden og inden om den store Røg- og Sand-Støtte, som drev sig frem med stor Force, Knalden og Tordenslag, opkastende med sig i Luften en ubeskrivelig Mængde Svovel-Støv, Sand, Aske, og store Pimpesteene, hvilke deels i Udørkenen og øde Fielde og deels i Bygdelavet nedfaldt, hvor Sandstøtten var over i Luften, eftersom Vinden fløttede og drev den vidt og bredt omkring, baade over nær og tillige langtfraliggende Steder, hvoraf hele Luftkredsen blev saaledes opfyldt med Svovel-Taage og Sand-Dunst, at man ofte ikke kunde see at læse eller skrive ved høieste Middag. Paa saadanne af Sandstøtten formerkede Steder og Herreder faldt deels Aske og store Pimpesteene, fleste Tider nær gloende; deels

deels et Slags Dynd og Ureenlighed, der saae ud som Blæk, deels noget laaddet eller som Haar udaf sig besat Materie, deels ligesom noget sammenviklet i smaae Knipper, og deels noget i Skabelse af Krandse eller Ringe, hvilket havde de allerverste Følger og Virkninger.

Denne bemeldte 8de Junii overdrev og nedfaldt dette omtalte i *Sídu* Herred og andre Bygdelave, som og oftere gav sig tilkiende.

Den tredie Dag derefter viste sig klarligen den store Ild- og Sandstøtte, som bestandig opsteeg af den bemeldte Giaa med mange store Luer og Ild-Flammer, som man kunde see, og tillige høre den stærkeste Lyd af Knald og Torden fra Stedet, over 30 til 40 Mile bort, den hele Sommer nær bestandig fra disse Tildragelsers Begyndelse.

Den samme Dag faldt første Gang ud af bemeldte Ildstøtte over *Sídu* Herred og andre Steder en øsende Regn, som foraarsagede en forfærdelig Skade, især ved Jordfald, da det nedstrømmende Vand oprev paa mange

Steder Jordskorpen og væltede den fra høiere og hældende Steder ned til de lavere. Vandet i denne Regn var desuden blandet med Salt og Svovel, og saa skarpt og bidende, at hvor det faldt paa, enten Hænder eller Ansigt, giorde det en følelig Smerte. Bemeldte Ild udvirkede tillige en meget giennemtrængende Kulde i Luften, som paa visse Steder yttrede sig i en overmaade stærk Snee, der faldt indtil $1\frac{1}{2}$ Alens Heide, paa andre Pladser i saa usædvanlig stor Hagel, at intet Kreatur paa aaben Mark havde beholdt Livet, ifald det havde varet længere.

Formedelst den bemeldte gloende Aske og Pimpesteen brændte og visnede Græsset, og blev derforuden qvalt og begravet under Grusset, og tillige sort og gult, lige ned til Roden af det stinkende Vand, desuden faldt og undertiden en haard Skorpe paa Græsset udaf den bestandige Svoveldamp.

Strax derpaa kom overmaade stærk og utaalelig Luftvarme udaf forbemeldte Ild, som

slog

flog sig op i Luften, og giorde Solen saa rød som Blod; alt dette foraarsagede en stor Unaturlighed, at hverken fik man at nyde Solens naturlige Varme, og ikke heller faldt nogen naturlig Regn eller Nat=Dug paa Jorden, hvilket saaledes vedvarede nogle Dage, uden at man fandt Lindring derpaa, dette indtraf og saaledes bestandig derefter imellem.

I det Herred *Fliótshverfi* eller *Kalfafells* Sogn kaldet, faldt saa megen Sand og store Pimpesteene, i det Vinden, som ved den Tid meest blæste af *N. W.* førte Sandstøtten derover, saa at Jordens hele Overflade blev ganske sort og overdækket, hvilke Stene ikke alleneste nedbrød og nedslog alt Græs og forhindrede dets Fremvext i et Øieblik, saa Kreaturerne der begyndte strax at døe, ligesom i *Sídu* Herred, men derforuden borttog al Forhaabning til Høesletten og Hestavlingen, hvorfor alt Folk flygtede derfra, uden fra *Nupstad*, saa der blev alt ødelagt.

Ligesom alt, et efter andet, har tildraget sig, da Ilden og Røgen kom først op, saa fortælles og her dens Virkninger førend Ildhavet bliver beskrevet, som fulgte siden bag efter.

Da nu den foranførte Jord-Ild begyndte at bryde ud allerførst, kom der et usædvanligt Vandløb i den store Elv *Skaptå*, til hvilken den Field-Mark, hvorfra Ilden brød ud, grændsede, Østen for Elven. Ligedanne overordentligt Vandløb og Oversvømmelse mærkede man ved samme Tid udi *Piórså* den store Flod, denne løber frem udi den salte Søe, kort Østen for Kiøbstæden *Örebakke* i *Arnes* Syssel, udi hvilken den lange Elv gaaer, *Tunå* kaldet, mange Miil, igiennem øde Fielde og Udørkener, høit op i Landet til *W.* som før er sagt.

Den 11 Junii bortsvandt og optørredes i 24 Timer den forbemeldte Flod *Skaptå*; Dagen derpaa, nemlig den 12 Hujus, udbrød af *Skaptårgliúfur*, eller den dybe og med høie og steile Bierge paa begge Sider, som en

Muur

Muur indsluttede Kanal, i Form som en forfærdelig Rift eller Rende i Jorden, hvorudi Elven flød frem, et overhaands og snart ubeskriveligt Ildhav, hvilket Ildsprudningen enten fra Jordens Afgrund udkastede tillige i saadan en ubeskrivelig og utrolig Mængde og Overflødighed, at den opfyldte alle Dale og Lavheder, og overgik middelmaadige Fielde, eftersom det strakte sig videre og videre ud rundt omkring, alt til det ikke længer kunde rommes i den der meget vidtloftige Mark, som ligger Norden for Herrederne, men havde ikke noget Udløb, som var fridt og bredt nok, da de sydligste Fielde af disse hindrede det, som ligge eller strække sig nær som et Gierde eller en lang Kant af de bemeldte Fielde Norden for fra *W. S. W.* til *O. N. O.*, men ere dog høieste af disse, uden hvad de Norden for bliver dog, eftersom de ere længere op i Landet, høiere, og da have de store Lavheder imellem, men Fieldene selv staae der meest for sig, uden at udgiøre en sammenhængende Fieldrad, men Lavhederne

Hederne ere dog med bestandige Bakker, da større, da mindre, og saa middelmaadige Fielde, hvilket alt har dog noget høiere Grund end de sydligste, og saaledes er det over hele Landet, at det bestandig hælder til den salte See paa alle Kanter, som før er sagt. De bemeldte Fielde holdte Ilden tilbage, thi ellers havde det hele *Sídu* Herred gaaet aldeles tilgrunde; heraf trakte det sig overhaands heit op, giørende Lavheder og Fielde lige høie, uden de allerhøieste, og desuden strakte sig forfærdelig vidt ud til *W. O.* og *N.* paa den lange Sandmark, der var i *N. O.*, hvor de før anførte Elve kom ud af Jøkulen, som før er meldet.

Dette bekræfter alle Relationer og Indberetninger at være i alle Maader sandfærdigt:

1) Da Ildhavet afbrændte og overswømmede Kirke- og Selveiergaarden *Buland* med Kirken, Huse, Tun, (eller den giødede Mark, der er nærmest omkring Gaarden) Eng

og

og Græsmarker, den stod paa et temmelig høit Field, som havde omkring dybe Dale og Lavheder; de som ere bekiendte paa dette Sted, kan ret forundre sig herover. *Buland* stod længst borte fra Bygdelavet til Nord op i Fieldene, en stiv Vei Vesten for det oftommeldte *Skaptárgliúfur*, uden den Jord *Svartinupur* kaldet, som ungefær var der fra 1½ Miil længere til Nord; bemeldte Selveiergaard tilhørte tvende andre smaae Gaarde, nemlig: *Sel* og *Litlanes* i Vest fra den Østen for *Kudafliótsgliúfur*, hvilke sandsynlig enten den ene eller de begge ere tillige gangne i Løbet efter Relationen dat. 29 Julii: „ I *Búlands Kirkiusokn* ere to Gaarde „ ødelagde, og tre andre Bønder bortrømmede." Her fandt man mange deilige og gode Græsmarker snart overalt; men denne Gaard efter Situationen og Ildens Fremgang bliver uden Tvivl den første, som herved er ødelagt.

2) Da ligeledes ved alle sandfærdige Relationer fra Stedet selv, hvor Begivenhederne

derne ere paafulgte, bliver eenstemmigen bekræftet og stadfæstet, at den hele Landstrækning, Fielde, Lavheder og Græsmarker tet Norden for bemeldte Fieldstrækning fra *Skaptárgliúfur* til *Hverfisfliótsgliúfur* til Ost over 6 Mile i Breden, og følgelig den hele Græsgang deels nær ved, og deels langt fra før omtalte *Ulfarsdal*, blev ganske og aldeles overalt oversvømmet og overdækket af Ildhavet, og siden forandret til sort Lava og Hraun, uden de allerhøieste Fieldes Toppe maae staae tilbage; dette bliver bedre siden beskrevet.

Da nu denne vidtløftige Uderken og Fielde vare saaledes bebyrdede, og Ildhavet søgte nødvendigviis efter noget endeligt Udløb paa enhver Kant, trakte det sig nærmere og nærmere til Syd, og med største Magt trængte sig igiennem den smalle Rift eller Rende *Skaptárgliufur*, hvor det fandt sit eneste Udfald paa denne Side, løb det der frem med en utrolig Fart og Force ligesom det stærkeste Vandfald

fald til Syd paa det flade og platte Land neden for Fieldene, hvilken Plads ellers var besat med Bakker, Hraun, Sand, Skær og Steene paa sine Steder, men andre med Mela, Skov, og skiønne Græsmarker; denne hastige Fremfart lignes ved den stærke Strøm, der er i Elven *Húitá*, ved den Kløft, kaldet *Skálhollts-hamar* (tæt Synden for ved Elven, men en fierding Miil fra Staden *Skálhollt* i S. O.) da Elven gaaer frem med største Fart i Flommen; her brød nu det luende Ildhav ud med haarde Jordrystelser, Knalden og stærk Tordenslag i Luften, en ubeskrivelig og forfærdelig Omvæltning og Deturbation, kastende op i Luften store Klipper, Steene og Bakker; I bemeldte Ildhav, brusende af smeltet Steen, Jern, Malm, og brændbar Materie, svømmede tillige gloende Klipper og Skær, saa store som de største Huse eller Hvalfiske. Imedens at bemeldte Forfærdelighed saaledes gysede frem, brød ud af Jorden Røg og Damp hist og her i de i Nærheden af Ildhavet, og tillige i

tem=

temmelig langt fraliggende Marker og Pladser. Dette vedvarede bestandig Nat og Dag fra den 12 Junii til den 12 Augusti i Bygdelavet, men løb ikke aldeles saa stærk, da det begyndte at flyde paa den flade Mark, men havde dog den samme frygtelige Brusen og Adfærd, som her er meldet, til at det tilsidst begyndte at standse, hvilket da blev tykkere og tykkere, og fik paa sig en Huud eller Skorpe af en forbrændt Hraun-Steen; denne Skorpe omvæltedes imellem, og gik i Stykker, og fik Dannelse af Steenfliser eller store Hraunplader, da Ilden neden under endnu kogede og opererede i denne Lave.

Oftomtalte *Skaptárgliúfur* var i *N.* og *N. W.* fra *Sídu* Herred, men Udspringet i *N. O.* hvorfra da Elven løb paa den bemeldte Sandmark, var den utilsperret, men da den nærmedes til Fieldene i *S. W.* fra Opgangs-Hullet, ud af *Jökulen*, begyndte denne steile Kanal, og løb frem i Sammenhæng til det flade Land Sønden for Fieldene, hvilken indsluttede Rende var ungefær 4 Miil i Længden,

paa

paa sine Steder visselig 200 Favne dyb, som Østen for Gaarden *Svartanup*, hvor Renden skar Fieldet over, som stod Norden for Gaarden; paa andre 100 og derover til 150, men i Breden paa nogle Steder ligesaa 100, 50, 40 og 20 Favne, hvor Kanalen var meget mørk. Paa sine Steder brød Elven frem med svære Bølger og Vandfart, og stærk Lyden. Denne Rende eller Rist var en af de største i *Island*, men der ere dog nogle, der ligne den, som *Rasfgliúfur*, hvor den indslutter Floden *Kúdafliót*, item *Hvammsárgliúfur*, *Hafursárgliúfur*, *Kellingargliúfur* udi *Myrdals* Herred, saa og *Tunárgliúfur*, og *Hörgsárgliúfur* i *Sídu* Herred, og endnu *Hverfisfliótsgliúfur*, som adskilte de tvende Herreder *Sídu* og *Fliótshverfi*, af hvilke dette sidste er og ganske blevet vanskabt fra det forrige ved bemeldte Begivenhed, (som siden bliver meldet). Dette beskrevne *Skaptárgliúfur* eller Rende opfyldte Ildhavet til den øverste Top eller Bryne, i hvilket Streg

den oversvømmede og afbrændte Gaarden *Skaptárdal* kaldet, med alle Huse, Tun, den prægtige Græsgang der var, og snart den hele Skov som hørte til tillige; denne stod ligeledes høit op i Fieldene nordligst fra Bygdelavet Østen for Elven. Da førte Ildstrømmen sig længere frem til Bondegaarden *A*, som og stod Østen for, men noget længere bort Synden for Trængselen af den snævre Rende, op i et Field til Vest, kaldet *Arfiall*, som er det samme Field, der kaldes *Skaptárfiall*, denne Gaard maatte udstaae den samme Skiebne, og overrumples, med næsten dens hele Eng og Græsmark, men Skoven blev reent borte; dette er skeet snart ved samme Tid, da Ilden drev sig igiennem Renden den 12 Junii, hvilken overgik og ødelagde den brede Mark, som før er meldet, og hældede bestandig til *S.* og *S. O.* udstrakte sig nu vidt og bredt ubehindret frem til den salte Søe, og ligeledes paa begge Sider, nemlig i *S. W.* ligemed og neden for *Skaptartúngu* Herreds Fielde paa Vester-

Siden,

Siden og imod Ost med og neden for *Sidu* Herreds Fieldene paa Øster-Siden, og meest til Syd til det Herred *Medalland*, over alle forekommende og omliggende Steder. Da Ilden havde nu trukket sig i Nærheden af *Skaptárfialled* til Ost, findes nøie bemærket og iagttaget, at Ildhavets Side havde en Høide af 70 Favne perpendiculariter neden fra den platte Mark, og opad til den øverste Høide af Ilden, som blev lige jævn ved den steile og hængende Syd-Side, og de høie Axle af Fieldet, den ene i *S. W.* og den anden i *S. O.* fra Kirkestaden *Skál*, som stod midt i en Indhuuling i Fieldet med skiønne Eng- og Græs-Brækker oven fra det øverste af Fieldet og alt ned til Staden, hvoraf den havde det Navn, thi det saae ud som en Skaal; men Fieldets Side til Øst og Vest var som en steil Muur-Væg, der overgik paa sine Steder 150 Favne, som jeg nøie har taget i Øiesyn, da jeg reiste der, thi det kunde regnes med høiere Fielde, gik dog Ilden i Skiul af Fieldet og

Halvdelen imod sin Fart, som var til Syd og *S. O.* hvor det sikkert har været dobbelt saa høit, da denne Materie var meget tyk i sig selv, her førtes den med en gefærlig Bulder og Jordrystelser sagte frem fra 12 Junii og eftersom nøiest kan findes af Relationerne til 12 Augusti, hvilket var at høre fra alle Kanter af Ilden, som og maatte have været de fleste Steder lige saa høi, det er følgeligt, især de nordlige, hvor Materien har samlet sig meest sammen og gaaet frem i Overflødighed. Nødvendigviis oversvømmede og ødelagte Ilden bemeldte *Skál*, da den trængte sig udi alle Fieldets sydlige Kanter med Kirken, Husene, Tun, Eng og Græsgang op i Fieldet og nedenfor, men den øverste Fieldets Ryg, som var meest steen- og sandagtig Plads overalt, blev ikke rørt. I *W. S. W.* fra *Skál*, Vesten for Elven, stod Gaarden *Svínadalur* i en Afkrog neden for et middelmaadigt Field, hvilket og udgiør en Kant af de der Norden og Vesten for staaende Fielde, ikke langt fra Elven,

ven, men Sønden for Trængselen eller den smalle Rende og en anden paa Fieldene Vesten for, denne kaldtes *Hvämmur* i *Skaptártúngu* Herred, begge disse bleve oversvømmede af Vand udaf Elven, som har sanket sig der sammen til en Søe, da Ildhavet med sin græsselige Heide trængte sig der til, Østen og Sønden for, og kastede sig op i Fieldene, og baade bespendte og forhindrede Vandets Løb. Dersfra udstrakte Ilden sig til *S. W.* og afbrændte Gaarden *Nes* med Tun, Eng og Græspladser, neden for Fieldene, den stod paa en høi Bakke. Siden i *W. S. W.* til et lidet Field, kaldet *Villíngur* eller *Villíngshóll*, (som staaer i *S. O.* af Kirkestaden *Asúm*, henimod 40 Favne fra) hvor Kirken var nær ved at falde formedelst vedholdende Jordskælv og Jordrystelser; Præsten der Hr. *Sivert Högnason*, flygtede dersfra med alt, og Indbyggerne fra *Ytriásum*; Den hele store Landstrækning Sønden og Østen for bemeldte Kirkestad, som meest var *Melar*,

Græs- og Skovland blev overdækket; saa til Syd, nær til Bondegaarden *Leidvóll*, hvorfra Folk maatte og rømme, og afbrændte en Deel af den der tilhørende Skov- og Græsmark; bemeldte Gaard blev næsten indsluttet, efterdi en kort Vei Norden for Gaarden faldt Ildhavet udi den store Flod *Kúdafliót*, og løb til Syd efter Kanalen ved den østere Bakke, hvor Gaarden stod paa, kort fra Elven (Østen for), og dannede der et langt Næs eller Tange, hvis Spidse endes lige over Vesten for, men da Flodens Kanal eller Farvei er meget breed, saa har dette Hraun betaget noget Stykke deraf Østen for. Da trak det Kanten videre frem, saa den ligger til *S. O.* kort Norden for Gaarden *Hraun* i *Medallands* Herred, og der forbi til et Sted der kaldes *Eyftribrún*, Østen for *Hraun*; paa dette Strøg overfaldt det *Mela*, Græs- og Skov-Pladser, som var det største Tab for to Herreder ɔ: *Skaptártúngu* og især *Medalland*. Efterat *Skál* var ganske afbrændt,

gik

gik Ildhavet langs med et Field *Holltsfiall* kaldet til Ost, som var sammenlænket med det før omtalte *Skaptárfiall*, og afbrændte der Gaarden *Hollt*, staaende paa en flad og meget kien Græsmark neden for bemeldte Field, med Huse, Tun, Eng og tilhørende Skov- og Græsgange kaldte *Holltsdælur* og *Holltsgardar*, item et andet Skovland *Brandaland*, der tilhørte *Kirkiubæar* Kloster. Samme Vei opfyldte det alle Dale og Lavheder omkring en høi Bakke kaldet *Heidarháls*, hvor Gaarden *Heide* stod paa; bemeldte Gaard brændte ikke op selv, men snart alle Eng- og Græsmarker blev i Ilden, altsaa er den baade ødelagt og ruineret. Nu løb Ilden noget til *S. O.* udi *Skaptár* Kanalen, og omkring *Heidarstapa*, et middelmaadig høit Field, og hængte steilt paa Syd-Siden noget udstrakt i Syd udaf de andre Fielde, men dog fast ved dem Norden for; bemeldte Field og Bakke haver Navn af Gaarden *Heide*; kort Sønden for bemeldte Field,

er et andet dog noget lavere meget steilt paa alle Kanter heder *Dalbærstapi* særskilt fra andre, Sønden for det stod Gaarden *Dalbær*, den brændte med og overskiultes af Ildhavet med Tun, Eng og en Deel Græsgang; imellem bemeldte Fielde (*Heidarstapa* og *Dalbærstapa*) fled Elven *Skaptâ*, hvilken nedenfor den beskrevne Rende og Trængsel gik først i *S.* saa *S. O.* da til *O. S. O.* og *O.* med Fieldene, alt til *Kirkiubæar* Kloster, eller en Bakke i *S. O.* fra Klosteret kaldet *Lânghóll*, tæt Norden for Elven, derfra løb den bestandig til *S. S. O.* lige med og Østen for det Herred *Landbrot* og saa udi den salte Søe; denne hele Vei var Elven aldeles utilsperret, og havde flad Mark paa begge Sider nær, uden her allene; *W. N. W.* fra *Dalbærstapa*, men i *S. S. W.* fra *Heide* var den store Fos, kaldet *Stapafoss* henimod 14 Favne høi, falt lige ned med meget stærk Bulder og Vandfald, udaf den gik immer op en tyk Røg af Vandets stærke

Fart;

Fart; Østen for det anførte Herred *Landbrot*, var Elven baade dyb og saa breed, at man snart ikke kunde see over den paa den flade Sand-Øde-Mark Østen for, herfra seer man det store Sneebierg *Öræfa-Jökul* i Ost mange Miil fra, og eminere forfærdelig høit op i Veiret ligesom en høi Skye, da den tillige er ganske hvid, uden hvor der ere Lavheder i Fieldet synes den noget dunklere; øverst paa Fieldet ere tre Bakker eller Topper, den mellemste er høiest, og lige hvide, som Fieldet selv, hvilke ofte ere at see høit over Skyerne, helst langt borte, men Taagen nederst ved Rødderne, Vesten for er den at see tillige meget breed, men Sønden for smalere; i det Herred *Öræfi* kaldet ere de høieste Fielde, men den synes fuldkommen tredobbelt saa høi; alt dette kan hver troe at være sandfærdigt, som vil betragte dette. Immer er at høre Nat og Dag inden i dette Field befrygtelige Dunder og Omvæltninger, dog forskiellig. For omtalte Elv havde et hvidt graaagtigt Vand blandet med

Jøkul-Leer, Sand og Svovel, hvilket er at melde om alle de før berørte Elve, der fangedes dog Silung, Ørreder og Selhund, over den reiste man meest paa Baader og smaa Fartøier. I Aaret 1776 druknede i den sex Mennesker, thi Baaden kantrede om af Strømmen og sank, da de skulde til *Kirkiubæar* Klosters Kirke. Igiennem bemeldte Smalhed trængte Ildhavet sig langs efter Elvens Rende, endnu imod Øst, hvor det kort Vei fra *Heidarstapa* til Øst, Norden for og ved Elven staaende Gaard *Húnkubakka* reent opbrændte og overgik, med Huse, Tun, Eng og Græsgang neden for Fieldet. Endnu stillede det den samme Cours til en paa alle Kanter steil Klippe kaldet *Systrastapi*, den er særskilt fra andre Fielde, ungefær ved 5 Favnes Mellemrum, hvor Elven leb forbi tæt Sønden for, der blev Ild-Hraunet som en Muur-Væg, og førtes ikke længere, men havde med samme Fart, ved det den standsede, opsluget inden tolv Timer Kirke og Kloster, da der er neppe en fierde-

deel

deel Miil imellem, (omtalte Klippe og Kloster). Fra bemeldte Smalhed og hertil findes, at bemeldte Lava eller Hraun er formeret som en Tunge eller Tange. Kort Østen for *Dalbæarstapa* var en Gaard kaldet *Hólmur*, denne blev med Huus, Tun og Eng ganske oversvømmet af Vand, som Ilden har opdæmnet. Fra oftanførte *Dalbæiarstapa* gaaer Ildhavets Kant imod Syd til Midten af et Plads eller Landstrækning kaldet *Hraunsmelar*, saa til en Bakke *Lútandahals*, og med en liden Græsmark *Lútandafit*, derfra i *S. S. W.* hvor der kaldes et Mela-Plads *Rófa*, og til den Vestre Ende af Tunet paa Gaarden *Efristeinsmyri*. Paa dette vidtleftige Strøg opbrændte Ilden adskillige Mela og Græslande. Fra bemeldte Sted fortes Ilden endnu nær til Gaarden *Sydristeinsmyri*, over en Fled *Steinsmyrarfliót* kaldet, som var og temmelig stor, og regnes med større Elve, den gik imellem bemeldte Gaarde til *O. S. O.* langs efter bemeldte Flods Ren-

de og Farvei; fra Hovet-Ildhavet trak sig endnu en Hraun-Tange i *O. S. O.* og paa den slette og flade Græsmark Sønden for Gaarden *Efristeinsmyri*, hvilken er befunden at være 300 Favne lang. (Dette er snart det eeneste sumpige Sted, hvor Ildhavet har overgaaet i Bygdelavet) En Deel Græs- og Eng-Marker ruineredes og afbrændte, tilhørende *Efristeinsmyri*, men alle paa *Sydristeinsmyri*, altsaa ere disse tvende Gaarde og ødelagte. Derfra gaaer Kanten om i *S. W.* til en Gaard, som kaldtes *Hnausar*, Gaarden blev dog ikke rørt af Ilden, men er skiult og overstrømmet med Eng og Græsgang af opdæmmet Vand, deels udaf Floden *Steinsmyrarfliót* og deels udaf en smaae Elv kaldet *Fedgaqvísl*, som gik der kort Vei i *O. S. O.* Norden for Gaarden. Efter at ofthemeldte Ildhav havde nu løbet sin fulde Fart til Syd, hvorhen det stillede sin stærkeste Fremgang, ligger dets Side og den sydligste Kant fra den omtalte Gaard til det foranførte Sted *Eystribrun*,

brun, tæt Norden for min Faders Gaard *Stadarhollt* kaldet, (hvor min Moder døde ved samme Tid) meestendeels ligefrem, her ødelagte og overgik Ilt havet totaliter den bedste og deiligste Egn med al Ting, uden det lidet, Folk kunde bierge i største Hast, bestaaende af fem Gaarde, nemlig: Kirkestaden *Hólmaſel*, item *Botna*, *Hólma*, *Efrifliótа*, *Sydrifliótа*, item Eng og Græslande fra andre Gaarde, og snart den hele Landstrækning, hvor den *Islandſke* Meel eller *Elymus arenarius* voxte med flere, om hvilket siden gives nøiere Efterretning.

Alle disse foranrørte Gaarde og Bygdelav ere nu saaledes paa en besynderlig og desuden ynkelig Maade med alt gangne til Grunde, hvilken Ødelæggelses-Beskrivelse og Afmaling nærmere bliver bekræftet af sikkre og rigtige Indberetninger fra disse Steder at være sandfærdig efter Stedernes og Pladsernes Situation og Ildflodens vidtløftige Udstrækning,

som

som er nøie blevet observeret og iagttaget efter at Ilden var stanset.

3) „ Kanten af bemeldte Hraun ligger „ først fra *Skaptárdal* Norden fra lige med „ *Skaptárfialle* til *O.* med *Holltsfialle*, „ omkring *Heidarháls*, ind i *Skaptár* „ Kanal, omkring *Heidarstapa*, til *Sy-* „ *straftapa*, og til *Dalbæarstapa*, da i „ Syd midt udi det Græsland *Hraunsmela*, „ forbi *Lutandaháls* i *S. S. W.* til den „ vestere Ende af Tunet paa *Efristeins-* „ *myri*, i *S. W.* til Gaarden *Hnausa*; „ nogenledes jevnt til den *Eystribrún*, „ som er kort Østen for Gaarden *Hraun* i „ *Medallande* i Nordvest til *Melaá* eller „ *Landá* (der var en Elv imellem *Leidvöll* „ og Gaarden *Hraun*) Sønden for Kirkesta- „ den *Asa* og til Nord, og sidst i *N. O.* med „ *Skaptártúngu* Fieldene, og op til den „ før beskrevne *Skaptár* Rende, " oven paa hvilken Ilden haver dannet og opført en Ryg

eller

eller som et middelmaadigt Field, langs hvilken Rende Ilden fled frem, uden at have der noget ved Siderne, som kunde holde den samlet, undtagen den Lava, som den i sin Fremfart selv haver kastet fra sig; da strækker Ild-Hraunet sig igien noget til Vest i Fieldene Norden for og saa til Nord ikke meget langt fra *Kudafliòts* steile Kanal Østen for, siden i *N. O.* paa den feromtalte flade Sandmark og igien der omkring i *S. W.* med *Sidu Jökulens* Vester-Side til *Fliótshverfis*-Fieldene i Syd eller lidt i *S. O.*, men der kunde det ikke heller komme frem, da de Fielde Østen for Elven *Hverfisfliót* udgiør ligesaa en Række af Fielde næst ved Bygden, men det østligste af disse er det udi Antiqviteterne bekiendte høie Field *Lómagnupur* (den bemeldte *Öræfa-Jökull* er dog tre Gange høiere, som sees langt borte) som gaaer i en Række ind i bemeldte Jøkul, hvilken Østen for dette Field er voxen ud paa den flade Sandmark, der kaldes *Skeidarárſandur*, men denne *Jökull* nævnes *Sall-*

Fall-Jökull, hvilket næsten bestandig er at gaae og feres, da frem, da tilbage igien, formedelst de Omveltninger og Uroligheder der er i denne *Jökul*-Iis-Materie, alt af anden Natur end den ordentlige Iis eller Snee, den har gierne guulgraa hvidagtig Farve. Alle *Jökul*-Bierge ere rundladne, med Knorter, Klefter, Rifter og Sprekker. Men den sydlige Kant af bemeldte Lava i Fieldene ligger i Øst fra *Skaptár* Trængsel med og Norden for anrørte sammenstaaende Fielde-Rad, og lige til den anden steile og indsluttede Rende af ligedanne Dannelse som den før betragtede *Skaptár*-Rende, men ikke saa lang, denne havde til Vest-Siden det store Field kaldet *Kallbakur*; bemeldte Kanal heed *Hverfisfliótsgliúfur*, hvor igiennem den heistfarlige Elv for reisende Folk *Hverfisfliót* løb til Syd, der mistede man Livet undertiden. Igiennem denne bemeldte snevre Kanal bred sig frem Ildhavet tidlig i August med ligedanne brusende Fremfart og Knalden ligesom Vandflod mod

Syd

Syd i Elvens slade Farvei ud paa den lange sand- og steenagtige Ødemark, meest Østen for og ligesaa følgelig Vesten for eller omkring et sær staaende middelmaadigt Field, *Öruſtuhöll* kaldet, hvor Elven og gik saaledes før, dette Field var steilt paa alle Kanter, paa hvilket de gamle Kiemper holdte fordum Tid Dueller, der fandt man og tidt Stykker af gamle Sværd ꝛc. Dette Ildhav standsede henimod 16 Augusti, da det havde fært sig til Midten af bemeldte Sandmark fra Fieldene til den salte Søe, hvor den i det samme fertes noget til *S. W.* Det findes ikke nogensteds bekræftet, at bemeldte Ildhav haver overgaaet der nogle Gaarde, uden kan være det nederste af Fieldene, hvor der var Eng og Græsgang, nærmest ved Elven, da alt var et øde Sted, hvilket det havde at gaae over, som i forrige Tider var dog alt Græs og Skov, og siden er blevet til Steen og Sand ved Elvens Fremfart og Jøkle-Vandets Omveltninger, heller ere de Gaarde ødelagte ved en stor Mængde af ned-

 faldne

faldne svære Pimpesteene og Aske, som før er meldet; Folk har og rømmet fra Gaardene *Þverá* og *Þverárdal*.

Det foromtalte Vestere Ildhav er bekræftet og stadfæstet at være med dette i Bygden og Fieldene 15 Mile langt, men Norden for den beskrevne Fielde-Rad 7 Mile i Breden, hvor det og findes at være bredest. Det i Bygden i Omkreds med dets Tanger og ujævne Udstrækninger fra *Skaptárdal* Synden om og til *Búland*, fuldkommen 30 Miil. Det i Udørkenen kan ikke bestemmes til noget vist Maal eller Mile. Men Høiden af Kanterne omkring findes at være 16 til 20 Favne og derover paa fine Steder efter Relationernes unægtelige Forholdsgrund, og alle de Gaarde, Steder og Pladser, item Fielde, uden de allerhøieste, ere skiulte med alt, hvor Lavan ligger over. Men alle de Gaarde med de overstrømmede af opdæmmet Vand bliver 20 til 21, som herved ere ruinerede og ødelagte, saa og

mange

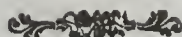
mange af de staaendes tilhørende Eng-, Græs-, Skov- og Mela-Lande ere gangne til Grunde og heel afbrændte, saa de i Fremtiden ikke kunde forvente Forbedring, undtagen *Þickabæar* Kloster med dets 19 nærmest liggende Gaarde, af hvilke de fleste har taget en stor Skade ved den afbrændte Skov- og Græs-Mark *Botnahraun* ꝛc. og 15 af *Kirkiubæar* Klosters Gaarde, dog have alle disse tabt den gode *Afrett*, ligesaa, hvori deres Huusholdnings fornemste Kræfter bestod. Altsaa blev ved disse tvende bemeldte Ildfloder neden i Bygden beskadigede og saa nær ødelagte tvende Tingsogne, nemlig *Kleifa* og *Leidvallar*, bestaaende af 7 Kirkesogne, hvorunder vare 2 Annex-Kirker. De fleste Indbyggeres der, var næsten den eeneste Livsforraad og Næringsvei, Faar og Hornqvæg, da her var ingen Fiskefangst, formedelst en hæsselig Grund og brusende Belge, alt til *Örebakke* (deres Kiøbsted) over 50 Mile, uden lidet nær i *Myrdalen* og *Öefieldene*, paa

hvilke Steder man omkom tidt paa en ynkelig Maade, da deres Fiskebaader er meget for smaae i saadan et brusende Hav, der er omkring *Island*, hvilket et med andet ikke mindst støder til deres kummerlige Vilkaar og Skiebne. Til bemeldte Kiøbsted har de at reise over 21 store Elve, at regne fra *Nupstad*, vanskelige Fielde og øde Sande, aarlig hele Junii, Julii og den halve Augusti, efter nødvendige Varer, og føre alt paa Heste-Ryggen op og ned om Fieldene og de høist farlige Elve og Steder &c. 17 af disse forulykkede Gaarde vare besatte med 28 Familier eller 220 Personer, herunder ere 3 Kirker og Kirke-Stæder, *Buland*, *Skål*, *Hólmasel*, desuden 3 til 4 Gaarde ødelagte af Vand; disses Besætning var 5 Familier eller 21 Personer. En Skrivelse af Dato 24 September bekræfter, at de Bønder og Familier der, ere 60, item Herreds-Provsten med 3 andre Sogne-Præster, som maatte romme, og gaae nu flygtende omkring, da de fleste af 89 Gaarde ere nu saaledes ødelagte af

Ild og store Pimpesteene, og alle beskadigede, som før er sagt. Men de store Elve af de foranførte 21, der ere borte og optørrede, regnes at være 3 *Hverfisfliót*, *Skaptá*, *Steinsmyrarfliót*; de mindre ere *Landá*, *Melqúiſl*, *Grenlækur*, *Túngulækur*, *Deildá*, *Fedgaqviſl*, *Kararvikarſkurdur* og *Hraunſá*, maae og være optørret. *Melkviſl* var en ubestigelig Elv formedelst dens haarde Fremfart, efter hvis Kanal Ildhavet trakte sig allerstærkest frem til største Ødelæggelse, thi bemeldte Elv deeltes udaf *Skaptá*, hvorudi Ilden havde sin sværeste brusende Force til Syd.

I denne deilige Græsgang *Sídumannaafrett* eller *Sídualmenning*, som nu er med Fielde og Marker overalt sort Steen, voxte efterfølgende Madurter: *Angelica vulgaris* eller *Archangelica Islandice Hvannarót*, den var meget beqvem til Spiisning og gav god Sundhed og Kræfter, item

til Medicin, kom og mange til stor Hielp i haarde Aaringer, hvilke meer end før har indtroffet fra *Kötlugiár* Udbrydelse 1755; denne Urt bliver aftegnet i *Kartuschen* paa det medfølgende Kort. Item den Urt *Fiallagrös Lichen Islandicus*, en lige saa sund Urt, vel fødende og nyttig til Medicin. *Gelldinga Rót Statice armeria. Hardasaia* eller *Lambablóm Cucubalus acaulis.* Et Slags Bær *Krækiber Empetrum nigrum. Bláber vaccinium uliginosum*, saa og *Brodberg Thymus serpillum. Miadarurt spiræa ulmaria. Riupnalauf Dryas Octopetala.* Af disse tre Urter kunde tillaves Thee meget bedre og sundere end det man bruger her. Desuden *Birke* og *Fiallhrapi Betula nana et procumbens*, og *Helluhnodilu Rót sedum acre*, høist nødvendig til Medicin ends og i de Tilfælde hvor Medicamenter ikke kunde hielpe etc. Paa et Sted høit op i Fieldene i den før omtalte steile Kanal Østen for, voxte

vist

vist 4 Favners høie særskilte Birketræer i en Brække eller hellende Græsplads, men der kunde ingen komme til formedelst Biergenes Steilhed neden og ovenfor.

Men snart paa det hele Sted imellem *Holmasel* og *Staderhollt*, *Hraun* og *Sydrifliòta*, saa og i *N. N. W.* fra Gaarden *Botnum*, og i *N. N. O.* fra Gaarden *Efristeinsmyri* voxte den saakaldte *Islandske Melur Elymus arenarius*; denne var til største Nytte i Oeconomie- og Huusholdnings-Sager, meer end disse anførte; dens Figur er og at see i *Kartuscen*. Begge bemeldte Pladser ere nu med alt saaledes borte, som før er meldet til største Ruin og Forødelse for Indvaanerne sammesteds og andre. Paa dette Sted voxte og mange af de før omtalte Urter, og paa begge meget flere end her ere opregnede.

En tilforn meget frugtbar Landstrækning af mange Miles Længde og Brede, som udgier den største og bedste Deel af *Vesterskaptafells* Syssel, er derved bleven deels skiult med vulcanisk Gruus, Sand og Aske, og deels forandret til Klippe og Fieldstrækninger af sammensmeltet og igien størknet Lava, hvilket alt tilsammenlagt er saa bedrøvet og besværligt, som siden bliver nærmere med et Ord anført, at des Lige findes ikke i Historien, siden *Islands* første Beboelse; og saa stor en Jordbrand har der ikke heller opstaaet siden, men vel førend Landet blev bebygt, hvilket de gamle store forbrænte Lava-Strækninger nokfom bekræfte. Altsaa formedelst denne forfærdelige Begivenhed lader jeg hermed følge tvende Carter, det ene bemærket med *A*, over bemeldte Landstrækning, hvorledes den saae ud før, og jeg som er barnfødt paa Stedet, har otte Gange aftegnet derinde, hvilken Afritsning er nøie corrigeret og eftersect i Aaret 1771. af Hans Høiærværdighed Hr. Doct. *F. Jonsen*, Biskop

Biskop over *Skalhollts* Bispedemme, som ved sine Visitationer er ganske bekiendt bemeldte Landstrækning og Bygdelav, saaog et andet Kart, merket med *B.* over før anrørte Ildhav og dets vidtløftige Overſvømmelse, i Kraft af sandfærdige og unægtelige 16 Indberetninger, de fleste fra Stedet selv, og stadfæste de tre tilførte Grundsatser vist og sikkert at være tillige sandfærdige, hvorudi er indbefattet denne hele Landstrækning, Situation og Distance imellem hver Sted og Plads til det nøieste Maal og *mil scale* der kan findes og Landet selv har at udvise, hvilken deels Afhandlingens og deels Afritsningens Væsentlighed ingen skal kunde nægte, endskiønt der var nogen det vilde giøre.

Foruden denne bemeldte Jordbrand, blev der opskudt en Øe op af den salte See, hvor der før efter de Søefarendes Beretning, og en Skrivelse fra *Skalhollt* af 23 Augusti d. A. var 100 Favnes dybt Vand, i *S.*

W. fra *Reikianesi* udi *Island* 16 Mile uden for Landet, 8 Miil ud fra *Geirfugla* Skær og Fugle-Øerne, ungefær i Februarii (d. A.) som ved sidste Relationer brændte endnu med en stor Ild- og Sand Støtte, der yderlig gik op af Øen, der regnes at være en halv Miil i Omkreds, men snart saa høi, som det store Field *Esiann* kaldet i *Kiósa* Syssel, hvilket er meget høit; bemeldte Field er i den samme Gestalt som *Skaptárfieldet.* Nok en anden Øe, endog længere fra i *N. W.* noget nærmere Island end Grønlands gamle Øster-Bygd, hvilken er ruineret fra ungefær 1415. da Seyladsen hørte op fra Norge og Island; denne har en lang Tid brændt Nat og Dag, som den anden, er meget høi, og snart større i Omkreds, hvilket findes tillige indført i Berlings Aviser No. 96.

Endnu bliver indberettet og stadfæstet, deels ved de Søefarendes Relationer fra Island, og deels fra Trondhiem i Norge, at der havde

havde udbrudt en stærk Jord-Ild i Grønlands ubebyggede Udørken Norden for Island meget før end i Island, og at fra de nordeste Kanter af Norge, og nærmest grendsende til nordøster Kysten af Grænland, var at see Røg og Ildflammer at opgaae af Landet. Dette bliver endnu nøiere bekræftet ved en Efterretning fra Island dat. 21 September: At da Vinden blæste af Nord fra den salte Søe, faldt Aske i svær Mængde med stærk Svovellugt og tyk Røg paa Nordlandet i Island, eller og af Vest, mærkede man det samme, saaledes har det været hele Sommeren.

Meerbemeldte Jord-Ild udi Island efter den seeneste Indberetning af 1 October, var endnu isærd med at brænde, og havde da ført sig op i Midten af Landet til de ubeboede vidtløftige Fielde siden i Augusti, hvorfra kunde endnu mærkes baade Ild, Røg, Torden og imellem Stød af Jordskælv, fra langt bortliggende Sysseler, saa udi *Rángárvalla*

Syssel

Syssel faldt Sand og Aske den 14 og 15 September, hvorved Græsset falmede saa meget, at det saae ikke bedre ud end sidst i November. Men den Forskiel man fandt paa Ilden, at den var begyndt at see klarere ud tilsidst end tilforn, hvoraf man giør den Slutning, at den kom snart til at slukkes, thi medens den brændbare Materie sammenstaaende af Svovel, Jern, Salt, Malm &c. ikke er udbrændt, har Luen bestandig al Slags Farver og meest blaae og grønne og det i 1000 Grad.

Strax ved bemeldte Ilds Begyndelse blev Luften over hele Landet fyldt med den opstandne Damp, Røg og Støv, saa tykt at Solen ikke kunde sees, og naar man blev den vaer, havde den Udseende af en mørkrød Farve, Fiskeriet blev snart ganske og aldeles ophævet overalt fra bemeldte Dag, da man ikke kunde træffe Fiske-Bankene, og af de, der har yderlig vovet sig, ere nogle omkomne; nærmeste Fielde kunde man ikke see ved høi lys Dag,

Løv,

Løv, Blade og Græs blev halvdelen afbrændt, Frost og Kulde snart hver Nat om heieste Sommer, langt fra Ilden; Veiret, naar det var tørt, igiennembagte det snart alle Ting ved en ubehagelig Qvalme, som de op i Luften idelig stigende Flammer udbredte; tvertimod, naar det var fugtigt og raadt, forkiølede det Luften med et Slags Vinterkulde, og angreb Græs, Urter og Kreature; hvor Boeqvæg sædvanlig forhen daglig gav 80 Potter Mælk, gav et lige Antal, denne Sommer ikke mere end 10 Potter, en fire Aars Beede havde ei mere end 2 Pund Talg for 10, somme kunde ikke staae eller gaae; paa andre Steder gav 10 Kør om Dagen ikke meer end 3½ Pot, snart mindre, snart intet.

Forbemeldte Aske, Svovel, Støv og Regn var saa forgiftigt, at det trængte sig udi Kreaturernes Fødder og giorde dem gule, saa deels faldt af Haar og Huud, og deels kom paa Bylder og Saar; og da dette nu saaledes

havde

havde fordærvet Jorden og Græsset, som før er meldet, og betaget Kreaturerne al naturlig Næring, uden hvad de for Hungerens Skyld nødtes til at nyde af det tilbageblevne Græs, som var saa vederstyggeligt og usundt, at en stor Mængde af dem blev ganske magre og døde af Sult. Man tillægger tillige den haaragtige Materie, som hængte ved Græsset, at have foraarsaget adskillige Sygdomme i Indvoldene hos Kreaturerne, hvorved de døde inden 7 til 8 Dage. Herforuden ved de uophørlige Knald og Tordenslag i Luften og i Ilden, blev de ligesom rasende: mange løb hist og her udi Moradser og ubestigelige Steder, andre lige ind i Ilden, til at undgaae Kulden og opbrændte med et, uden at det kunde hindres, saaledes styrtede de sig udi al forekommende Fare, mange overladte til dem selv, da al sædvanlig Bevogtning paa Marken maatte ophøre, formedelst den tykke Svovel-Taage, men blev saaledes forløbne, efter at de havde forladt deres Yngel, at de var ikke siden at

finde,

finde, og saaledes ere mange hundrede Faar omkomne.

Samme var og om Hornqvæg, som en Dag efter anden faldt og døde af foranførte Forgiftighed, nogle blev holdt ved Livet med Hee, hvor det var til, flere blev saa udmattede, at de ikke kunde gaae, og døde siden.

Disse overordentlige Tildragelser har ikke i mindre Grad havt farlige Følger iblant Mennesker, at endskiønt ingen ved Ilden i sig selv har sat Livet til, saa blev dog mange, og især gamle Folk og Brystsyge meget besværede ved Svovel-Lugten af de fra Ilden udsvævende Dunster, da de neppe kunde trække Aanden uden med største Møie; mange Friske ere blevne svage og syge, og mange reent omkomne, hvis ikke Luften var bleven forfrisket ved nogen Regn af og til. Desuden har det foraarsaget en stor Forvirrelse og Afsindighed hos dem, de stærke Jordrystelser, bestandig vedvarende Ild-

flam-

flammer og skrækkelig Knalden i Luften; Damp og Røg, hist og her, udaf Jorden opstigede end og langt fra Ildhavet, ligesom hele Jorden skulde opbrænde; den Vandflod de af Elvene, som Ilden overgik, kunde vente bag efter, at ødelægge med et, hvad Ilden levnede; og da alle Veie snart ved Ilden bleve tilsperrede; men den største Bedrøvelse var, at see sit eneste Livs Forraad, Kreaturerne paa saadan en ynkelig Maade at omkomme, og ganske raadvilde at flygte fra et Sted til andet; thi da de Boesiddende rømmede sine Huse og Hiem, kom andre til de samme igien, og var der nogle Dage sammen af det drivende Folk fra Øst og Vest, saa flygtede de bort igien paa andre Steder, hvor de syntes bedre om, og andre derhen paa nye. Somme har reist saaledes tvivlraadige til andre Herreder og Sysseler, som *Arnes*- og *Rangărvalla*-Sysseler, i hvilke de nu flygter fra Sted til Sted, alt til de ventelig maae krepere, som siden høres bedre, da Indbyggerne der og paa Vesterlandet

ganske

ganske vare udmattede og komne i en elendig Tilstand formedelst Faarepesten, som har grasseret i Landet snart over 23 Aar, da den allerede udbrød i tre Herreder og Steder paa nye i Landet efter en Indberetning af Dato 15 Octobr. 1782. da Faareavlen er deres fornemste Næringsvei fra gamle Tider, og Fiskeriet den anden, hvilken ikke heller er at regne for en Næringsvei meer i Henseende til hele Landet, uden hvor den fanges, som er paa faa Steder af det hele Land, hvilket Strandkanternes Ubeqvemhed hindrer, og alle fremmede Varer ere saa dyre tillige med Fisken, i Henseende til dem, som skal kiøbe den der efter den nye Taxt, saa nu kunde øiensynlig formodes, at der kommer mange Tusinde til at miste Livet paa den ynkeligste Maade, og snart uden alt Exempel, da denne Vanskelighed fordobler de forrige, som vare før alt for kritiske til, at Folk kunde det længe udholde, med mindre der maatte en Deel miste Livet, som var alt begyndt i Aaret 1781. da paa et Aars Tid døde af Sult paa *Öre-*

 bakke

bakke, efter en Skrivelse dat. 26 Jun. 1781, 85. og ligesaa i andre Herreder, og i *Skalhollts* Distrikt flere end pleie at døe 1200. fleste af Hunger og Jammer, og en epidemisk Syge, som er at læse i Aviserne No. 222. 1782. hvilken Indberetning giver desuden en Deel Aarsag til saa mange Menneskers Tab det Byg, som nogle af disse meest havde hast til at opholde Livet med, samme kan foraarsage Fisk uden anden Mad, men ingen findes at have faaet nogen Skade af det Hestekiød, som mange Sysseler have maattet bruge paa Vester og Nordlandet, især fra 1776, hvilket bekræftes deels ved Adresse-Avisen No. 191. 1780. og Berl. No. 96. 1783. deels Skrivelser af 21 Aug. og 21 Septbr. 1783. ꝛc. hvorved mange Menneskers Liv er blevet reddet, som ikke havde noget til Livets Underholdning, og det da ingen Credit kan gives meer efter en Skrivelse af 29 Aug. a. p. men ved alt dette taber Kongen, Publicum og Landet overhaands meget. Paa den forberørte Maade har Folk i stor

Mængde

Mængde været at flygte frem og tilbage, og intet indhøstet af Høe, eller besidde noget til deres kummerlige Livs Ophold, da saa mangfoldige Familier, som herved ere fordrevne fra Huus og Hiem, uden at have kundet redde deres Eiendeel paa noget lidet nær, og uden at have noget at leve af Vinteren over; og da bemeldte Begivenhed har foraarsaget paa alt andet, over hele Landet, lige saa slet Høehøst, ved en overordentlig Misvext paa Græs, og tillige har og vil endnu forhindre Fiskeriet saa længe dette varer, saa at de ikke engang vil kunde finde den fornødne Underholdning paa de Steder, som de have søgt til, da disse Beboere selv ere saaledes udsatte for at lide Mangel; dette vil aftvinge et høist bedrøveligt Udsigende. De sidste Relationer af 23 Sept. a. p. stadfæster, at tive Mennesker ere døde af Hunger i den nordligste Deel af *Mule* Syssel.

Af en Skrivelse dat. 21 Septbr. bliver bekræftet, at mange Folk maatte gaae i Nord-

landet i Island, nøgne og med bare Fødder i Frost og Kulde 1783. og at nu kom nær det halve Nordland til at blive ødelagt, da adskillige Gaarde vare alt ødelagte i Sommer.

De Forandringer og slette Virkninger, hvilke befindes at være indtrufne ved forberørte Begivenheder i andre Lande, efter de sikkerste Indberetninger:

Ved den Tid at den skarpe Regn faldt udi Island, mærkede man i Tronhiem og paa nogle andre Steder i Norge, item i Færøe, meget usædvanligt indtrængende Regn, hvorved Bladene paa Træerne bleve halv giennembrændte, og Græsset tillige sortagtigt. Paa Færøerne faldt tit temmelig Sand, Aske og Svovelduust, som giorde Jorden overalt sort, naar Vinden blæste af *N. W.* fra Island, hvorimellem regnes at være 80 Mile. Mange Skibe, som reiste imellem Island og Kiøbenhavn, mærkede og, at Seglene og Dækkene bleve sorte af Sandstøv. Her i Sæland og

Kiø-

Kiøbenhavn fandt man i Begyndelsen af Junii Solens overordentlige Rødhed til 8 Augusti især, men hele Julii saadan Dunst og Støv i Luften, som dog var klar i sig selv, at man kunde aldeles ikke see Solen længer om Aftenen end til Klokken 8 à 9, og saa var det hver Morgen, og ikke heller skinnede den klart om Middagstiden, og viiste sig lige saa rød som om Aftenen, det samme var at iagttage om Maanen og Stiernerne. Den Heilærde Hr. Professor Kratzensteen sagde, at det var af Jord-Ild fra Island, som er dog merkværdigt, da Island bliver snart 300 Mile herfra (i *N. W.*); andre sagde det var af den overordentlige stærke Varme, som indtraf meget tidt i Sommer, særdeles den 27 og 29 Julii og den 5 Augusti. Denne bemeldte Tid kunde Jorden ikke frembringe nogen Vært af Græs eller Korn, som foraarsager nu Mangel af det samme, Blade af Træer svandt bort. Paa Jorden faldt et Slags hvidgraaagtigt Støv, og paa Marken faldt tidt ved Natte-

tider en blaa eller hvidblaaagtig Taage, som gav af sig et Slags dunkel Ild eller som Svovelrøgs Lugt, og da det Slags Taage mærkedes, faldt her liden Natdug, eller snart ingen imellem; alt dette blev fundet i Tydskland, Holland, og i andre Lande; endnu fra 8 Aug. til 16 Septbr. har man bestandig seet Solen at være rød Morgen og Aften, endskiønt Luften blev renere ved indfaldende Regnveir fra 5 Augusti til 26 Hujus. 30 Septbr. overtrak her en overhaands tyk Taage, som havde en fordunklet Svovel-Lugt, der kom fra Nord. Item: Aftenen den 1 Decbr. kom her saadan en Taage Kl. 5 om Eftermiddagen til henimod Kl. 6 om Formiddagen den 2 Decbr., den var saa tyk, at man ikke kunde see fra sig meer end som en halv Favn imellem, og ikke Lys i Vinduer uden en Favn nieest, var dog klart i Luften og Maanelyst, denne drog sig forst fra *N. W.* og lugtede stærk af nogen Ild-Materie. Item 13, 27, 28, 29, 30 Nov. og 17 Dec. var Solen endnu noget rød, hvilket og er at

mærke

mærke, at disse Dage var nordvesten Vind i Luften, endskiønt det var stille Veir; endnu 12 og 13 Januarii kunde man mærke saadan noget i Luften, men ikke saa stærk som før. Den 11 Februarii d. A. mærkedes det samme igien; Aftenen og Natten derpaa var meget stærk Taage og dog Frost og Snee overalt, Vinden var af *N. W.* Den 11, 12 og 13 Junii var en *N. O.* Vind i Færøe, saa stærk med Frost og Snee, at ingen kan erindre, og tilføiede megen Skade; den samme Tid indtraf her stærk Tordenveir og Kulde to Nætter, de faldt meest i Østersøen, trak op af *S.* og *S. O.* Mellem 3 og 4 Julii tilfrøs snart alting i Færøe, da var her meget varmt, men 4 til 8 Hujus blæste *N- W.* Storm og tillige koldt.

Den 28 Augusti trak og ungefær 3 Mile her fra Staden udi Sæland i *N. W.* saa høit Tordenskye, at jeg ikke kan erindre at have seet saa høit før, (uden de af Ildfielde opsti-

gende Sandstøtter, især op af *Kötlugiá*, som gaaer endnu høiere og tykkere (af disse Ilds-Udbrydelser har jeg seet fire) med uophørlige Tordenknald fra Klokken omtrent 3 til 6 om Eftermiddagen; henimod ved denne Tid ere seet saadanne Skyer af en overordentlig Høide og med Torden i Engeland.

Kirkestaden *Holmasel*, kaldtes i forrige Tider *Skardsstadur*, som var den første Landsbye eller Hovedgaard i dette Herred, da Island begyndte at blive beboet, omtrent i det 9de Aarhundrede efter den gamle *Landnama*-Boq. Om denne Bye taler udførlig den store *Annal Sturlunga*; efter mange Aar blev den ødelagt af Flyvesand, og fløttet til et Sted, hvor der stod en Klippe, som kaldes *Hólmadrángur*, dette kan dog ikke bekræftes uden ved gamle Relationer. Da der igien begyndte Flyvesand, blev Staden fløttet derhen, som kaldtes *Skard* det gamle, her stod den i mange Aar, men blev dog fløttet

igien

igien formedelst Sandfog til et Sted, som kaldtes *Heggershólmur*, strax derefter blev den flettet paa det Sted, hvor den nu stod, da denne Begivenhed vaafaldt, hvor den nu havde staaet i en lang Tid og kaldtes *Holmasel*, men Kirken stod dog tilbage meget længe paa dette bemeldte Sted *Skard gamle*, alt til henimod Aaret 1751. da der var ikke tilbage uden lutter Flyvesand-Mark, saa Kirkens Grund var begyndt at blæse op, da blev den og flettet til Kirkestaden *Holmasel*; men fra bemeldte Aar og til den Tid jeg reiste fra Island, var en Deel af Begravelserne oprevne af Sanden, saa der var at see langt borte en hvid Plet af Menneskebeen, af hvilke mange vare meget større end nu, og endskiønt de bleve begravne paa nye, blæste de snart op igien. Disse bemeldte Steder vare deilige Græs- og Skovlande, hvilke med andre langt flere Pladser ere forvandlede til Sandbanker; denne Elendighed er foraarsaget af de ødelæggende Vand- og Ild-Fielde, som bestandig tiltage i Hen-

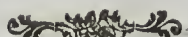

seende til deres forunderlige Ildmagt, da de brøde ud, som findes at være fem, (undtagen denne omtalte Begivenhed) ikke langt fra Bygdelavet, alle de fem ere Iis- og Jøkul-Bierge, hvilken Jøkul bestandig voxer og forøges tillige med de Elve der gaae ud af de samme; men det er merkeligt, at strax som de har holdt op at sprude, kan sees, at Iisfieldene paa alle Kanter trækkes tilbage og forminskes, men siden begynde de at forøges, saavel i Høiden som i Udstrækningen paa nye, og det over det Maal, som de før vare voxne til. Af det hosfølgende Carte *B.* kan man see, hvorledes snart denne hele Landstrækning, en af de beste i Landet i fordum Tid, ligger skiult af Flyvesanden og ødelagde af de store Oversvømmelser udaf Jøkel og Sand-Regn af Ild-Fieldene og de vidtløftige omkring flydende Elve, uden det lidet der endnu er tilbage ved de efterstaaende Gaarde af Græsmarker, som aarlig fordærves, saa de enten blive ganske ødelagte, som den Gaard *Saudholt* &c. eller de blive flettede til andre

andre Steder, som den Gaard *Lángholt*, for nogle Aar siden ꝛc. hvilken Landstrækning indbefatter syv optegnede Herreder, men de som aldeles findes at være gaugne til Grunde, kaldtes *Ingolfshöfda hverfi* og *Litlahierad* paa *Skeidarársand*, og *Skialdbreid* kort Østen for *Skaptá* ved den salte Søe, item *Dimmskógahverfi*, *Lágeyarhverfi*, *Höfdahverfi*, *Höfdabreckuhverfi* paa *Myrdals* og *Kötlusand*, og tillige et vidtløftigt Bygdelav op i Fieldene omkring *Skaptárgliúfur*, som tydelig beviste mange Efterlevninger af gamle Gaarde og Gierder, om fleste af bemeldte Herreder taler *Sturlunga*, *Landnáma* og *Niála* ꝛc.

Holmasel stod paa en flad dog lidt ophøiet Græsmark, hvor man havde at see snart rundt omkring; vidt udstrakt plat Græsland uden Moradser, tæt Norden for løb en liden Elv *Miósund* kaldet, udaf den store Flod *Holmasliót*, i denne Elv vare mange

Kilder,

Kilder, især den der nævntes *Undapollur*, kort Vesten for Gaarden, strax Norden for bemeldte liden Elv vare mange Bakker bevoxne med Græs og Krækebær, der løb den bemeldte Flod til Ost. Præsten Hr. *Biörn Jonsson*, som boede paa bemeldte Gaard, lod bygge et meget langt Gierde omkring den, inden for hvilket var Tunet eller den giødede Eng, som blev slaget til Hee, og prydede den derforuden i mange Ting, saa i Henseende til Husene, Marken og Situationen kunde dette Sted regnes til et med de bedste og fornøieligste; I *W. N. W.* derfra var og en anden kaldet *Botnar*, som ogsaa var en af de skiønneste og beste Pladse: Gaarden stod neden for en meget lang Bryn eller Strækning, som paa de fleste Steder var fra 14 til 20 Favne høi, neden for hvilken vare flade Græsgange med lave Græsbakker imellem til *S. W.* og *S. O.*, ind i hvilken Bryn eller Bakke var en dyb Indhulning i *W. S. W.* kaldet *Triá-gróf*, formedelst de store Træer der voxte i

gamle

gamle Dage, men i *N. W.* for bemeldte Gaard var en meget lang og dyb Lavhed, med høie Hældinger omkring eller paa begge Sider, kaldet *Fliótsbotn*, deraf tog Gaarden sit Navn, længst inde i denne store Indhulning sprang Elven op ved mange Tusende Kilder, som løb frem i smaae Bække, udgiørende tilsidst en stor Kanal eller dybt Vandfald, (af hvilke en var varm, og jo varmere den var om Sommeren, jo haardere Vinter kunde man vente, en anden var i *Hverfisfliótsgliúfur* af ligedan Natur; Hans Høiærværdighed Hr. Biskop Egede taler om nogle saadanne varme Kilder i Grønland af samme Beskaffenhed, kaldes paa Grønlandsk *Onartok*) hvilken tilsidst blev til en stor Elv først kaldet *Botnafliót*, saa *Hólmafliót* og sidst *Steinsmyrarfliót*; alle Bække og hældende Steder, meest paa Sydsiden, som og Bunden selv eller Bakkerne omkring Elven, vare bevoxne med Skov, Krækebær og Blaabær, item *Ætisveppi* eller et Slags Schampioner, lat. *Agaricus campestris*, som

E kunde

kunde spises, men i Elven vare utallige Holme 2 til 3 Favne høie og derover, bevoxne med Skov, Angelik, Geitlu, lat. *angelica silvestris*, og Græs; i disse fandtes og vilde Andeæg, men en af de største Holme heed *Akurhólmur*, hvor der kunde fødes om Sommeren 4 til 500 Lam; dette havde været i fordum Tid Ager- og Sædeland, hvilket beviser Navnet, de mangfoldige Gierder og Vandrender der vare allevegne, meget gamle og forfaldne; i *N. N. W.* derfra var og et godt Græsland kaldet *Kararvík*, der kastedes ned af den omtalte Bakke en Elv *Melkvísl*, med en stor Fos og Vandbulder; man finder ikke i nogle Annaler eller Antiqviteter, at den haver løbet der, men eftersom *Skaptá* har tiltaget, saa har og denne skaaret sig frem; over *Skaptá* var først Broe, og deraf har taget Navn *Brúarfiara*, som nu var under Vand, hvor Elven løb udi den salte Søe, da de Træer der drev op paa denne Strandbræd skulde til Broens Bygning og Vedligeholdelse, saa

liden

liden var denne Elv først; ligedan var *Hverfisfliót*, ikke større end en liden Bæk, som kaldtes *Toptalækur* og siden *Almannafliót* efter Landnama, og tilsidst *Hverfisfliót*; i *N. O.* derfra sprang op en liden Elv *Deyldá* kaldet og en Græsplads *Deyldárbotnar;* da deelte denne Flod sig udi fire Elve, og udgiorde endnu mange Holme, af hvilke Gaarden *Hólmar* havde sit Navn Norden for *Holmasel*, paa nogle af disse Holme voxte og Eener og Enebær, lat. *Juniperus fruticans*, tillige med de andre Bær og Urter; paa dette Strøg vare mange smaae Fosse, dog svære af Vandets Mængde, især i den, som kaldtes *Blóti* af bestandig Lyd, og saa dybe, at man kunde neppe uden med Baade komme derover, snart paa fleste Steder, i denne beskrevne Elv fangedes *Silúngur Salmo trutta*, *Bleykia*, *salmo lævis*, og *Aurridi*, *trutta salmonata*, er den allerbeste Fisk til Spiisning; denne Fisk var fra 10, 16 til 24 Pund, men den bemeldte Elv

Melqvist forstyrrede denne Fangst, da den førdte Steen i Grunden hvorved Fiske-Nættene bleve faste; oven for bemeldte Gaard *Botna* vare meget vidtløftige Skove og Græsmarker, heist usdvendige for dette Herred, især til Faarene Sommer og Vinter, item *Melar*; ikke har jeg seet smukkere Sted! I *N. O.* af denne Skov omkring *Melkvist* vare øde Sande, Skær, og Mela-Pladser. Sønden for bemeldte Gaarde var en Landstrækning *Medallandsmelar*, paa hvilken var Flyve-Sand, dog ikke meget fordærvende, som det *Gliámelar* kaldet, her voxte den foranførte *Melur*, under hvilket Navn i Særdeleshed betegnes Stilken med Axet, Græsset, kaldet *Bladka*, den fine Rod, *Sumtag* og den grove *Buska*, men almindelig kaldtes og Pladserne *Melur* eller *Melar*, hvor dette Græs voxte, Stangen var særdeles nyttig til Tag, Kornet til Meel, (som allenéste blev brugt i bemeldte Bygdelav, endskiønt denne *Melur* voxer paa andre Steder i Landet) det smagte

meget

meget godt, og var tillige sundt, da det kunde vel indhøstes, som dog var tillige med dets hele Brug og Omgangsmaade, mange Vanskeligheder underkastet, og endskiønt man ikke behøvede at kiøbe meget Meel udaf Kiøbstæderne fra de Gaarde som denne *Melur* tilhørte formedelst bemeldte Middel og de vidtløftige og høistfarlige Veie, i Henseende til Tilførselen imellem, da skaffedes dog Handelen herfra til *Örebakke* over nogle og Tusende Faar af de beste aarlig, og en heel Deel andre gode og gangbare Kiøbmandsvahre, altsammen med meget let Kiøb, førend de for Publicum og Landet høist betrykkende Stød paafaldt, ɔ: den dødelige Faarepest der paafaldt Landet 1761 og 1762, thi endskiønt den ikke kom just til at grassere her, saa bleve dog Faarene solgte til de Sysseler og Herreder, hvor Pesten rasede, efter strænge Ordre, som forstyrrede meget Faareavlen og udmattede saa hele Landet; og den utaalelige Dyrhed paa alle Ting især fra 1776, som før er meldet og noksom baade er og

bliver bekiendt &c. Græsset (af bemeldte *Mel*) var høist fødende, den fine Rod brugtes til al Slags Baand, hvilken var saa sey som Hamp, og den grove til Heste-Redskaber, kaldet *Þófar* og *Lienur*.

Den forbemeldte Bakke eller Bryn begynder fra *Lánghól* Norden for *Skaptá*, eller *Hædagardstagl* Sønden for *Skaptá* i *S. O.* af *Kirkiubæar* Kloster, og endes ikke før, end ved en Gaard *Hraunbæ* i det Herred *Alptaver*, som sees i Cartet *B.* uden at den er ligesom skaaren i to, hvor den store Flod løber *Kúdafliót*, fuldkommen trefierding Miil i Breden, hvilken Strækning oven for bemeldte Bryn bevises af Antiqviteterne at have været den beste Skov og Græsland overalt, ligesom de foranferte, i gamle Dage, og der, som nu kaldes *Landbrot*, nævnes i *Landnáma Skógahverfi*; det vise og de gamle Træe-Rødder der komme op af Jorden; den er besat med halv brændte Hraunklipper eller Lava, som bevi-

beviser, at før end man veed, har bemeldte Begivenhed paafaldt der tilforn, og et Sted op i Fieldene *Geirlandshraun* kaldet ꝛc. saa man maatte frygte for, at den vilde og udøve adskillige Voldsomheder der i Landet paa flere Steder, forend denne Ild holder reent op at brænde denne Gang, endskiønt ikke saa stærk, som her.

Hvor de andre Gaarde stod ɔ: *Efrifliótar*, *Sydrifliótar*, *Efrifteinsmyri*, *Sydrifteinsmyri* og *Hnaufar* vare og meget skiønne og gode Eng- og Græsmarker overalt, hvilken Landsbygd med Gaarder, Pladser og Elver deres Navne og Situation findes i de medfølgende Carter at være indførte.

Det er bedrøveligt, hvordan denne hele Egn er nu ganske gaaen til Grunde, og der, hvor *Holmasel* stod ere komne en Deel sorte Steenfielde og kløftede Hraunklipper, Skov-, Mela- og Græs-Pladserne ere ødelagte, og

suart

snart alle af de, der tilhørte min Faders Gaard, uden den liden Plads Sønden og Østen for. Han forestod *Holmafels* Kirkes Bygning 1776. af hvilken ikke det ringeste blev bierget, saa den gamle store Klokke der hængte, og var som en Raritet tilliige med andet, gik i Ilden, altsaa blev min Moders Lüg henfløttet til *Pichabæar* Klosters Kirke over *Kudafliót* og der begravet den 3 Augusti a. p. Meget sandsynligt er, at en Deel af de tilbagestaaende Gaarde blive oversvømmede, da den Gaard *Hnausár* er saaledes ødelagt, efterdi alt Landet der er ganske fladt. Ved bemeldte Ruin taber ikke alleneste *Medallands* Herred, men og langt flere, da denne omtalte gode Plads er nu saaledes forulykket og borte. Om alt dette foranrørte har jeg meer at melde af Betydenhed, som ei bliver her indført denne Gang, da nærværende Tid ikke giver mig Leilighed dertil.

Nu nylig fik jeg fra en sikker Haand sex andre Efterretninger, som eenstemmigen stadfæste

fæste denne min Afhandling, deels i Henseende til Landets *a*) Forfatning forhen, og deels i

E 5 Hen-

a) Om den første og farligste Aarsag til Islands Undergang melder *Sturlunga*, som begyndte henimod 1209. og *Codex flatejensis, &c.* saa og andre troværdige Skrifter og Historier, saavel om denne som andre flere slemme Tildragelser tillige efter Tidernes Forandringer fra gamle Dage. Herover klager en Sang *Aldarháttur* kaldet, forfattet af den store Poet sal. Hr. *Hallgrim Peturson* omtrent 1650. (han døde 1674. 60 Aar gammel.) Adskillige Viser og Poesier sammensatte af den berømmelige Mand sal. Hr. *Eggert Olsen Vicelaugmand*, nok en Digt *Fiorgynarmál*; desuden nogle af de Afhandlinger udgivne af Syssel mand Hr. *Magnus Ketilson*, en af de flittigste Mænd i Landet; langt flere Bøger og Documenter bevise dette samme baade i ældere og nyere Tider. Landets Forfatning bliver og beskreven i de Berlingske Aviser No. 91. 92. 1778. No. 77. 78. 1779. (desuden Faare-Pesten) No. 95. 104. 1780. No. 76. 86. 1782. No. 96. 1783. Adresse-Aviserne No. 191. 1780. No. 222. 1782. &c. Det er vanskeligt nu, at kunde afværge denne Fare, da Grunden til den er saa gammel, og Landet udi saa langvarig Tid er bestandig meer og meer aftaget og udmattet, med mindre der kom fri Handel, gode Foranstaltninger til Oeconomien, og hvad til den hører og bruges kan, og al muelig Dyrheds Indskrænkning; blev dette forfremmet ved en troe og from Kierlighed til Gud, Kongen, Publicum, Landet, uden egen Inte-

Henseende til Jordbrandens farlige Følger, over hvilke en af disse Relationer høiligen be-

klager

Interesse, Ærgierrighed, Pengegierrighed, unyttige Statsmaximer og Projecter, kunde endnu gives Forhaabning til nogen Forbedring. Jeg vilde ønske jeg maatte spørge, om herudi fornemmelig bestaaer ikke at spare paa Kongens Kasse, ikke alleeneste i Henseende til Island men og i Henseende til Rigerne i sig selv og andre Provincer, jeg mener det bestaaer i Undersaatternes Velstand og Fremme, det er den Christne Religions dyrebare og sande Diemærke, at alle Mennesker kunde leve lyksalig i Tid og Evighed over hele Verden og uden al Forskiel. Jo bedre Frihed og Leilighed tillades at kunde benytte sig af Naturens Rige og let Priis paa nødvendige Ting; jo større Flittighed, Fornøielse, Sundhed, Rigdom og Styrke (*vide Antiqvitates Isl. Norv. ante & usque ad Tempora Sturlungorum &c.*) men det modsatte af dette, har og lige saa modsatte Følger, som alle Mennesker kan føle og finde. Der er ikke engang en Profeßion i hele Landet, meget mindre andet af større Vigtighed, som aldrig bliver ellers i Stand sat, da alle Profeßioner behøve mange Ting, som ikke ere i Landet selv; ingen Redskab til noget hverken Fiske- eller Hvalfiske-Fangsten, og snart intet menneskeligt Væsen over hele Landet, som dog er got Land af Naturen, og saa stort, at det findes at være 195 Miil i Længden og 60 til 62 i Breden, see *Deo, Regi & Patriæ p.* 101. item Horrebows Efterretninger om Island §.1. p. 2. &c. Hvem har nu

Nytte

klager med saadan Udtryk: „ Tilstanden i vort
„ Fædreland har nu det bedrøveligste Udseen-
„ de, *b*) Driviis og *c*) Jordbrand, saavel
„ de,

Nytte af dette altsammen? Ingen, hverken Landet eller andre uden tidobbelt Skade, og Gud veed naar det holder op. Landet er ikke mit, men det saarer mig haardt, at see hvorledes det gaaer og vil gaae til med Islands utallige Vanskeligheder og deres farlige Følger, som bestandig forøges indtil det øiensynlig bliver med alt ødelagt; Begyndelsen og Forholdet er kommet, og det lakker til Enden. De Fremmede forstaae det ikke, hvordan det i sig selv kommer til, og indfødte Islændere ikke heller som længe har været fra Landet, da det Aarligen forandres til Vanskelighedernes større Forøgelse og sit eget Tab; den evige Jammerklage fra Landet beviser alt dette ydermere. Siden det Aar 874 at Island begyndte at blive beboet af Norge, alt til forbemeldte Tid og noget længer end nu derefter, var det i en blomstrende Tilstand med de fleste Ting der behøvedes, og snart bestandig som udførlig bevidnes og bevises af Antiqviteterne, men nu er det blevet saa!

b) Om bemeldte Driviis findes og indberettet i en Skrivelse dat. 21 Augusti 1783. den drev til Nordlandet tredie Pintsedag, og indsluttede saaledes Handels Skibene til *Hofda* og *Húsavík*, at de maatte trækkes op paa tort Land.

c) Nemlig: Jordilden i de tvende ovenanrørte Øer og Grønlands Udørken; om den første af be-

„ udi den salte See, som inde i Landet selv,
„ *d*) Kreaturernes Tab og store Unytte, de
„ strængeste Fordringer og Krav af de Haud=
„ lende

bemeldte Øer tales i Adresse-Avisen No. 125. og den anden No. 229. 1783. hvor det staaer, at den skulde være nærmere Grønland end Island. Foruden de ovenanførte Efterretninger bekræftes dette videre ved tvende andre af 4 og 23 Septbr. 1783. at paa de fra Jordbranden længst bortliggende Steder kunde Solens Straaler ikke trænge igiennem den tykke Sandrøg i Luften, og da sielden den var at see, havde den en overmaade rød Farve, som Blod, ligeledes da Vinden blæste fra den salte Søe fra *W. N. W.* og *N.* trak over saa tyk Sand og Svovelrøg, at man undertiden ikke kunde skille Himmel, Jord, Søe, eller Fielde fra hverandre snart ved lys Dag, dette er meest fortalt fra Vester og Nordlandet, undtagen hvor Jordbranden var, som findes foranmeldet; i øvrigt er ikke noget tilforladeligt fortalt om bemeldte Øers Størrelse, Høide, Situation, Distance.

d) Dette bekræfter videre en Beretning af 30 Septbr. 1783. fra Nordlandet, at gamle Beder gave ikke meer der end 2 til 3 og et halv Pund Talg, somme fandtes krybende paa Knæerne og somme døde, item Kiør; hvilket man mener at være foraarsaget af den Svovel-, Sand- og Saltpeters Duust, som Kreaturerne aade med det halvbrændte Græs; ingen Tid af Aaret var farligere til at underkastes bemeldte Begivenheder, end den, de paafaldt.

„ lende til det forrige Laans Udbetaling, og „ Nægtelse af *e*) Credit og høistnødvendige „ Varer, saa en Vanskelighed fordobler den „ anden." Desuden tilføies her, at næsten 30 Gaarde vare forladte af Folk i Norlandet formedelst Dyrtid, og at der fremdeles loed til, at ingen Skole blev holdt i tilstundende Aar, og mange at omkomme af Hungersnød, saa og den elendige Høehøstning snart over det hele Land, saa at en af de sidste Indberetninger derfra, dateret 18 Octobr. 1783. melder, at ifald Vinteren blev streng, var man saare bange for, at Kreaturerne kom til at døe med et, hvorfor Stiftamtmanden Hr. *A. Thodal* beordrede Sysselmændene med Landfogden sidstafvigte Høst, at tage Tingsvidner over alt det Bocqvæg der tilhørte Kongens Jordegods, da Bonden ikke kunde føde dem formedelst en overordent-

e) Det stadfæste de tvende anførte Relationer af 4 og 23 September foruden de af 21 og 29 Augusti 1783. saaledes: „ Det overgaaer „ alt andet, at Handels-Directionen har nægtet, at laane noget Menneske og allersidst „ Embedspersoner en Skilling.

ordentlig Høemangel. Item at Jordbranden endnu holdte bestandig ved at brænde uden nogen Lettelse, og fra 4 og 5 Octobr. til den 11 Hujus faldt en ganske usædvanlig Mængde Snee, med den skarpeste høivinters Frost, men siden til Datum d. 18 Octobr. stærke Storme og med Snee blandet vedholdende Regn. I denne Tid, nemlig fra den 2 Octbr. til den 10 var her i Sæland noget uroligt Veir med *S. W.* og *W.* Vinde og stærk Regn imellem, men fra den 10 til den 15 sagte Blæsende af *S. O.* fra den 15 til den 20. *W.* og *N. W.* Vinde med koldere Luft. 16 Decbr. forandredes til Snee og Frost; (efter et meget godt Efteraar) hvilket snart har vedvaret siden, og tidt i den høieste Grad, saa Sundet imellem Sverrig og Dannmark har nær været bestandig tilfrosset og passabelt i tvende Maaneder til Dags Datum. 20 Februarii viste Solen sig endnu overordentlig rød, de høiere Skyer trak op af *N. W.* men Vinden blæste af *O.* Denne Dags Aften og Nat laae herover megen tyk

Taage

Taage med stærk Frost, ligesom tilforn er meldet, siden har jeg ikke fornommet dette.

Næstafvigte 11 Septbr. omkom tre af de Islandske Fiske=Joller ved *Öefiordeu*, som tildrog sig af den Hændelse, at Mændene havde ført Baadene op i et Skær, uden for *Olafsfiord*, strax derpaa blev Søen meget oprørt og urolig med store Bølger og Brusen, hvorved 11 Mand skylledes bort og druknede; de andre, som vare 6, blev tilbage og fik fat paa en af disse Baade, og da de vare komne saa nær til det faste Land, gik den i mange Stykker, men de kastedes op under steile og ubestigelige Field=Klipper, hvor de vare faste og indelukkede i 6½ Døgn, uden Mad og al Tilhielp i stærk Regn og Uveir, indtil sidst, at de bleve biergede, da de vare nær ved at miste Livet *f*). Udaf oftomtalte Elendigheder blev

et

f) Om saadanne utallige Menneskers Tab og slemme Tilfælde i Island, er mange Steds at læse i sandfærdige Skrifter og Annaler fra de grue=

et Fruentimmer snart fra Forstanden næst afvigte Sommer i bemeldte Herred, stod op af Sengen fra sin Mand, og blev saaledes borte med alt, at hun var endnu ikke funden, altsaa maae hun have omkommet sig selv.

grueliqe Sturlungernes Tider til vores Dage snart hvert Aar. Det er forunderligt, hvordan snart alle Ulykker stode sammen til dette Land, som i alle muelige Maader dyrker sin Christendom og gode Sæder, da Præsterne og de Geistlige Øvrigheder bestandig har den største Omhyggelighed og Aarvaagenhed for, at forfremme den samme og underviise Folket ved alle Leiligheder, endog tillige i Huusholdnings-Sager og Lægekonst; herpaa findes mange Exempler baade i de ældere og de nyere Tider, og de fleste af dem har dog ikke større Indkomster aarlig end 20 til 30 Rdlr. m. v. for sig og sin Familie, det er ret elendigt, efter som Tiderne blive dyrere, og følgelig meget værre og farligere, saavel i Henseende til Standspersoner og Øvrigheden, som Almuen og Undersaatterne. Det skal ingen tænke, jeg taler dette, som en Patriot, men som en Elsker af Sandhed.

Forklaring over Kortet B.

A. A. A. betyde Jokul eller Snee- og Iis-Bierge, som bryde ud imellem med stor Mængde af Vand og Ild, af hvilke ere i dette Kort 6 med det i Kartuschen, som er Prospect af *Hekla*, taget fra Sydkanten.

B. B. B. B. ere flade Sandøde-Marker.

C. C. C. C. gamle Iis-Bakker (Iis-Bræer) som bleve tilbage ved den snart ubeskrivelige Vands-Oversvømmelse udaf *Kötlugiá* 17 og 18 Oct. 1755 over denne vidtloftige Sandødemark; en Deel af disse Bakker ere saa store, som middelmaadige Fielde, end i Dag, bedækkede med Sand oven over.

D. D. Iis-Bræer af ligedanne Beskaffenhed, dog ikke nær saa store, fra den Tid, at Fieldet *Súla* brød ud i Februarii 1774 med sterk Vands Udgydelse og Iis-Drev, som overløb denne vide Sandmark.

E. vidt udstrakte Sand-Skær-Mela- og Græs-Pladser.

F. F. den beskrevne lange Bryn eller Ophøining, som adskiller den lave Landstrækning imod Sønden, og det gamle halvbrændte Hraun i Nord, hvilken Plads er fuldkommen saa høi, som den bemeldte Bryn.

G. G. flade Flyve-Sand og Mela-Pladser, som paa Islandsk kaldes *Siáfarmelar*.

H. H. H. H. skiønne Skov- og Græs-Lande, af hvilke de beste nu findes at være forvandlede til sort og halvbrændt Steen.

I.

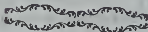

I. Ubeboede Sand- og Øde-Fielde snart overalt.

K. K. K. Opgangene af Ildstrømmen neden fra Jordens Afgrund.

L. L. L. Opdæmnet Vand ved Ildhavets Fremfart udaf de bortsvundne Elve.

Tryk-

Trykfeiler og Rettelser.

I Fortalen Lin. 18 De, læs: De fornødne
Side 7. Lin. 3. som Haar, læs: som med Haar,
ibid. Giaa læs: Dal eller Rift.
— 11. — 4 og 5. enten læs: neden
— 12. — 9. det læs: den
— — 16. bekræfter læs: bekræfte
— 18. — 7. *A* læs: *Aa*
— 20. — 14. Kanter med Kirken. læs: Kanter, med Kirken
— 22. — 2. *Leidvóll* læs: *Leidvöll*
— 26. — 20 og 21. Ved det den stansede læs: Om den ikke havde stanset
— 35. — 4. *Pickabæar* læs: *Pyckvabæar*
— 40. — 11. saa stor, læs: det Slags
— 41. — 21. D. A. læs: F. A.
— 43. — 20. Fra læs: I
— 44. — 4. Mau fandt, læs: Fandt man
— 46. — 3. og betaget læs: betog det
— 47. — 16. ere blevne omkomne læs: havde omkommet
— 56. — 2. i Steden for C læs: *F*
— 59 — 8. *Dimmſkógabverſi* læs: *Dynſkógabverſi*
— 61. — 1. for læs: fra
— 63. — 7. Denne flod læs: *Botnafliót*
— 66. — 6. efter *Bryn* sættes til, *Botnabrún*
— 71. — 3. Jordbrand læs: Jordbrande
— 73. — 5. Norlandet læs: Nordlandet
I Landkortet *B. Hnapquelfell* læs: *Hnappafell* ꝺb.

Öde Fielde og ubeboede Pladser

Saadödemark

Iökulsá i Axarfirdi

Sidu Iökull og Skaptár Iökull

Tuná

Tungnárlidfur

Ulfarsdalur

Blængur

Svártinupur

Búland

Sidumanna Afriettur

Skaptárdalur

Geirlands Hraun

Skaptárfiall

Skál

Brandaland

Holt

Hunkubackar

Sida

Kirkiubæar Closter

Geirland

Prestbacki

Breidabolstadur

Mörtunga

Hörgsdalur

Kallbakur

Fliotshverfi

Hörgsland

Kálfafell

Lómagnúpur

Núpstadur

Dalbæarstapi

Dalbær

Holmar

Nýbær

Langholt

Hædagardur

Ytritunga

Eystritunga

Landbrot

Kárstadir

Ásgardur

Tunnelakar

Hátún

Fagurhlíd

Uppsalir

Refstadir

Efrivik

Sydrivik

Hraunkot

Skálarstapi

Skaptáreyrar

Nes

Villingsholt

Hraunsmelar

Ytrahraun

Eistrahraun

Islendingahóls

Rofa

Búdlandalur

Holmar

Holmasel

Efristeinsmýri

Arnardrangur

Arnardrangsvatn

Efrifliotar

Sydristeinsmýri

Gamlibær

Sydrifliotar

Hnausar

Medallandermelar

Strandarholt

Slíar

Langholt

Sandar

Mýrar

Efrey

Rofabær

Oddar

Grímstadir

Lingaquist

Medalland

Skeidará

Núpsvötn

MARE ATLANTICVM

N

O

W

S

Danske Miile

½

1

2

A

S. M. Holm delin.

C. F. Müller sculp.

EN DEEL
AF VESTRE SKAPTAFELLS
SYSSEL paa ISLAND.
MARE ATLANTICUM
Ild Havet
Klofa Iökull
Sidu Iökull og Skaptar Iökull
Fall Iökull
Skaptartunga
Sida
Landbrot
Medalland
Alptaver
Flotshverfi
Kötlugiar Iökull
Kötlusandur
Myrdalssandur
Skeidarársandur
Örafa Iökull
Trölladyngia
Skeidará
Danske Miile
N
O
W
S
S. M. Holm del.

